

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj VII.

V sredo 7. listopada (novembra) 1849.

List 45.

Vodniku.

Na Veršacu sim se vsedel,
Lep se vsacimu pogledu,
Lep, prelep tam svet odpre!

Gledši zemljo in nebesa
Ste priderle iz očesa
Solzici sestríci dve!

Gor nad mano sonce sije,
S zlatim žarkam me oblije, —
Bog te sprejmi — luč svetá!

Serčna radost je kipéla,
Iz očesa pa vesela
Vrela sladka solzica!

Mlačne pod menoj rojake
Gledam, in támne oblake
Kriti zemljo ljubljeno!

O zakaj nek ne razgerne
Sončni žark te mēgle černe,
De b' se spodej zjasnilo? —

Druga solzica pridere,
Več' kot sladka se nabere,
In grení ko mlada smert!

Poči saj, in vdar' ko strela
Med oblake! Zelenela
Zemlja bo ko božji vert.
Miroslav.

Natanjčnisi oznanílo

zavolj začetka kovaške in živinozdravilske šole
v Ljubljani, in kakó se bo v nji ravnalo.

Začela se bo ta šola za prvo léto 7. dan prosenca
v novim létu 1850. Podúk bo v vsih rečéh v domačim
slovenskim jeziku, in vsak zamore brez plačila
to šolo obiskati, ktera je ne le Krajncam, temuč tudi
vsim Slovincam iz Štajarskiga, Koroškiga, Goriškiga,
Istrijanskiga, Horvaškiga, Dalmatinskiga in takó dalje,
ki slovenski jezik razumejo, odperta.

Ministerstvo je poterdilo Dr. Bleiweisa za vodja
in perviga učenika, in Dr. Strupita za družiga
učenika te šole, in na svet téh dvéh učencikov je od
kmetijske družbe gosp. Pavel Skale, od Gracarske in
Dunajske živinozdravilske in kovaške šole poterjeni ko-
vač in živinozdravnik, za učenika kovaštva na ti
Ljubljanski šoli izvoljen. Takó se bojo vsi podukite šole
med 3 učenike delili.

Poduk te šole pa razpade v dvé pglavitni versti:

Ena šola, ktera pol léta terpi, je le za kovače,
v kateri se učenci samo podkovanja živine učé. V to
šolo morajo po ministerskim ukazu od 25. velic.
serpana pod številko 16494 danim, vsi tisti kovači
priti, kateri hočejo prihodnjič kovaški mojstri na
Krajskim postati; ta ministerski ukaz namreč zapo-
vé, de od 1. maliga serpana 1851 ne smejo go-
spóske na Krajskim nobenimu več kovaške moj-
sterske pravice podeliti, kateri ni te polletne šole
ali v Ljubljanskim ali kakšnim drugim enakim
učilišu obiskal in ki si ni sprička (Zeugniss) iz
te šole pridobil, de je v kovaški vednosti popol-
nama izurjen. Tisti kovači, ki hočejo v to šolo stopiti
in se deležne storiti vsih predpravíc, ktere jim bo ta
šola po ministerskim ukazu podelila, se morajo z na-
vadnim učivnim pismam (Lehrzeugniss) skazati,
de so se kovaštva izučili, in bojo pri vstopu v to

šolo nekoliko na poskušnjo djani, če imajo zares k
temu poduku že pridobljeno ročnost.

Druga šola pa terpi celo šolsko léto, to je, 10
mescov.

V to šolo se bojo jemali mladi in stareji ljudje
iz kmetov, tergov in mest, kovaškiga, kmečkiga
ali kakiga družiga stanú, ki si hočejo živinozdravil-
skih vednost pridobiti. Na koncu šolskiga léta bojo
učenci, ki se hočejo izprašati dati, izprašani: koliko
so se naučili, in po tem se jim bojo sprički pridobljene
vednosti dali.

Poduki v ti šoli se bojo takó verstili, de jo bojo
zamogli tudi vsi kovaški učenci obiskati, kar jim bo go-
tovo toliko ljubši, kér si bojo zamogli v enim létu tudi
živinozdravilskih vednost pridobiti.

De bo pa ta šola zamogla poduku na vse strani
koristna biti, bo obstala:

1) iz kovačnice. Ta kovačnica bo sicer kakor
vsaka druga kovačnica, v kateri pa bo kovaški uče-
nik živino s zdravimi in bolnimi kopiti podkoval in
učence podkovanja učil;

2) iz živinske bolnišnice (špitala), kamor se
bo vsaktera bolna živina za ozdravljenje jemala, proti
plačilu, ktero bo, kar bo nar boljmoč po nizki ceni po-
stavljen, in se bo za vsako živino ob kratkim posestni-
kam očitno razglasila;

3) iz družih štal, v ktere se bo taka živina
dajati zamogla, zavolj ktere je pri kupu kak prepír vstal
in se zavoljo tega postavno sprično pismo iše, ki se
tukaj zadobiti zamore;

4) iz še družih štal, v ktere se bo živina (ko-
nji, psi i. t. d.) jemala, ki je zavoljo kakšne nalezljive
ali kužne bolezni nevarna, in ki mora po policijskih po-
stavah zaperta in ogledana biti;

5) iz mnogoverstnih podukov po bukvah v šoli,
ki so za živinozdravilsko vednost potrebni;

6) iz podukov na živini, ki se bo memo gredé
v to bolnišnico pripeljala za ogledat ali ozdravit; in

7) iz podukov na živini zunej bolnišnice takrat,
ko bo kdo za svojo živino domá, v mestu ali na deželi,
pomoč pri ti bolnišnici iskal, in kamor se bojo tudi
učenci po potrebi jemali.

Šola bo vsaki dan; samó v saboto, nedeljo in
o praznicih ne. Začela se bo zjutrej ob sedmih in bo
terpéla do poldne, popoldan pa od dveh do petih. —

Iz tega se vidi, de bo učencam na vse strani ve-
lika priložnost dana, si potrebnih vednost pridobiti. In
če si bojo učenci blizo šole staniše in živež svojimu
stanu primerno počivali, se ne bojo kesali v to šolo priti,
ki jim toliko dobička ponuja. Če bi kteriga utegnilo
to zadrževati, de mu bo prebivanje v Ljubljani kaj
stroškov prizadjalo, naj nikar ne pozabi pomisliti, de
tudi domá živež in obleka kaj veljata. To naj odšteje

od tega, česar bo v Ljubljani potreboval, in šuma ne bo ravno velika.

Vojska kèrtam.

Novíce so v svojim 41. listu iz kmetijskih skušinj kèrtam po senožetih v strah kmetovavcam nasvetvale svinski gnoj in kozje bôbke; kar bo pa mende malokteri kmetovavec verovaje poskušati hotel, zatorej hočem še jez eno zvijačo v pokončanje kèrtov na senožetih naznaniti, katero sim slišal in zna veljavna biti; pa poskusil je še nisim, kèr mi ni bilo potrebe in tudi ne še priložnosti.

Kdor tedej kèrte, katerih modri Bog gotovo ni samo zató vstvaril, de bi z ritjem po senožetih kmetovavca jezili in nadlegvali, težko terpi, de mu pod zemljo živéce škodljive merčese pobérajó in zobljejo, in de mu potaptane tla rahljajo, in bi se jih, morde tudi v svojo škodo, rad znébil: naj na jesen pred zimo vreže na senožeti z lopato po širjavi čúbra ledino ali ruš na precej velike kose, in jo čedno na stran položi; potlej naj izkopa precej globoko jamo velikosti srednjiga čúbra, naj jo nasuje z senenim dróbam, z drobnim listjem, ali še s kako drugo drobno suho šaro, to naj zasuje z pèrstjó, in to spet pokrije z vrezanimi rušami, de bo senožet spet cela. Naj si zaznamova letá prostor, de ga bo tudi v zimi lahko najdel, in kadar bo práv hud mraz, de bo zemlja zamèrznjena, naj spet jamo odprè in tisto šaro razkopá, in od vse senožeti kèrte bo mende ondi zbrane najdel, in jih lahko pobil, kèr tudi kèrt, kakor vsaka druga žival, že po natornim nagibu ob mrazu gorkote in zavétja iše. Kdor ima tedej priložnost in potrebo poskusiti to zvijačo, naj jo poskusi, če hoče. Podrebernicki.

Kakó bi se dala v vsaki soseski bukvarnica napraviti?

(Konec.)

Po ti poti, kakor smo jo razložili, bi se dale bukvarnice po deželi práv lahko in v veliki prid napraviti.

Zdej hočemo še ob kratkim dokazati, zakaj de míslimo, de je ta nar pripravniši pot za napravo bukvarnic po deželi.

De smo za vodnike bukvarnice eniga duhovna, šolmojštra in eniga srenjskiga možá za potrebne spoznali, tega nam mende ni treba še z več besedami podpirati. Duhovin in šolmojšter sta že po svojim stanu dolžna, za omiko ljudstva skrbeti, in kèr imata tudi potrebno vednost v téh rečéh, zamoreta tudi nar bolj za bukvarnico skrbeti. Srenski mož je pa zató pri vodstvu bukvarnice potreben, de ji srenja veči zupanje naklone. Opravilo bukvarja se pa da zató nar pristojniši šolmojštru izročiti, kèr ima on že takó v šoli z bukvami in otroci opraviti, po katerih se da nar lože ljubezin do branja pri njih starših, bratih in sestrah, in pri družih žlahtnikih obuditi. Duhovni gospodje bodo zamogli marsikak groš bukvarnici pridobiti, če pri posebnih veselih priložnostih kakor pri porokah, kerstih, cerkvenih shodih i. t. d. eniga in družiga bolj premožnega človeka na kako dobrovoljno darilo za bukvarnico spomnijo. Nekteri duhovni mislijo sicer — kakor nam je dobro znano — „čmu kmetu branje? matika in kramp sta njegove bukve“. Pa v čast duhovnim moramo reči, de jih je le malo taci, in de je dosihmal nar več občnokoristnih bukev pri nas na Slovenskim ravno po duhovnikih na svitlo danih bilo. Vse zatiranje ljudskega poduka bi prihodnjič tudi le prazno prizadevanje bilo, kèr je za vse ljudstva nova dôba nastopila, de stopajo iz tamóte na dan, — Bog le daj! de bi jih bliš noviga časa ne oslepil! — De tisti, ki se bukev iz bukvarnice poslužijo, kako mèrvico vsak mesec plačajo, ne bo mende bukvarnici nič deležnikov odtegnilo, marveč jih

več naklonilo, kèr skušnja kaže, de ima človek do tega več veselja, kar plača, kakor od tistiga, kar se mu zastoja sili. — Nekteri bojo morebiti rékli, de zdaj „ni pravi čas za napravo bukvarnic, kèr je svet preveč zbehan in ima na druge reči misliti, ne pa na bukve“. Svet je zares zlo zbehan — pa te zmešnjave mora vunder enkrat konec biti, in bolj ko od vojske in moritve svoje oči proč oberremo in za mirni dušni in telesni blogor skerbimo, pred bo tudi teh zmešnjav konec.

Po J. P. Jordanu.

Nova knjižnica.

Kèr se je že večkrat zaslišalo, kolike hvale vredno in koristno bi bilo, ako bi se po deželi, posebno kjer so učilnice, knjižnice (bukvarnice) napravile, se mi ne zdi potrebno važnosti takšne naprave, katero vsak prost človek pri zdravi pameti brez posvete lahko za práv spozná, obširneji dokazovati, temuč le kratko oznamim, da se v Borovljah na Koroškem, kjer se je lanjsko léto tolikanj napetih nemškutarjev stariga kopita začulo, knjižnica vtemeljuje, katero práv iskreni prijatli materiniga jezika z vso močjo podpirajo, katerih častitljive iména pri bližnji priložnosti zamolčal ne bom, kakor hitro od te bukvarnice kaj več zvém. Kvas je napravljen, Bog mu daj svoj blagoslov, da knjižnica ne bo zaostala! *)

⊙

CesarSKI patent

za novi davk od létnih dohodkov.

29. dan pretečeniga mesca kozoperska so Cesar s svojimi ministri patent noviga davka razglasili, ki se bo za prihodnje léto 1850 od létnih dohodkov (Einkommensteuer) odrajtati imel. Cesar pravijo v vvodu tega patenta, de sta posebno dva vzroka Jih nagnala, že za léto 1850 brez deržavniga zbora ta novi davk vpeljati, prvič: kèr je pravično, de se davki enakomérno od dohodkov vsake sorte odrajtujejo, in drugič: kèr je neogibljava potreba, začasno napravo vpeljati, de se za silno velike stroške, ktere zdej deržava ima, vsi njeni prihodki pošéjo, ki so dosihmal v nemar pušeni bili.

Kèr bo ob svojim času celi patent, kakoršni je, v dokladi „Novíc“ na znanje dan, povémo danes iz njega le važniši določke.

„Kakšni davk je nek to? in ktere reči obseže?“ bo vsak bravec gotovo nar prvo vprašal.

Odgovor je: Dosihmal so bili le grunti, pohištva, rokodelstva, obertnijstva ali kakšne druge pridobitne dela z davkam obloženi, — drugi dohodki pa, ki jih kdo imel v denarjih ali blagu, niso bili z davkam obloženi; takó niso vradniki (Beamte), zdravniki, duhovniki, kloštri ali druge deželske družbe, potem tisti, ki imajo svoje premoženje le na posojilih, v gotovini i. t. d. nobeniga davka odrajtovali od svojih létnih dohodkov.

Po tem patentu je pa konec te prostosti — zdej se bo mogel od mnogoverstnih dohodkov davk plačevati, če le dohodki tisto šumo dosežejo, kakor je za različne 3 klase v patentu odločena, in če po določenih pričjočiga patenta niso odvezani tega davka.

*) Le naprej, naprej, verli domorodci! v prid domovine — »in ne dajte se motiti, če ravno pisano gleda protivnik«. Kdor se za omiko ljudstva trudi, dopernaša Bogú dopadljive dela, de si ravno nasprotna derhal, ki križema roke derží in lenôho pase, reži na njegove dela, jih čerti in černi. Pomnite Koseskovih besed:

»Černiti scer je vaje svet, kar sije,
Podreti v prah visôko mu je mar;
Pa se ne boj! Še sere veliko bije,
Ki vnete so za svit in čisto stvar.
Zijavni terg življenje v kvantah gubi,
Blagejši duh podobe višji ljubi.«

Vredništvo.